Kreativitet, mental helse og selvmord

Ved Ted Reichborn-Kjennerud

Forestillingen om at det er en sammenheng mellom genialitet og sinnslidelse er gammel. Spesielt har kunstnere blitt ansett for å være mer "gale" enn andre mennesker. Forskningsresultater fra de senere år har faktisk gitt holdepunkter for at forfattere, billedkunstnere og musikere har en forhøyet forekomst av enkelte psykiske lidelser, først og fremst såkalte stemningslidelser, dvs. forstyrrelser i stemningsleiet, hvor depresjon eller mani representerer ytterpunktene. Spesielt forekommer såkalte bipolare lidelser (både hevet og senket stemningsleie hos samme person) oftere i disse yrkesgruppene enn i den generelle befolkning.

kreativiteten synke både fordi tankeprosessene blir desorganisert, og fordi personen blir ukritisk.

Det har også blitt hevdet at erfaringer hentet fra ekstreme sinnstemninger kan bidra til å øke den kunstnerisk skaperevnen. Et eksempel på dette finner vi i et svar vår kjente maler Edvard Munch ga da han ble spurt om han ikke ønsket å bli kvitt sine psykiske plager: "De hører meg og min kunst til. De er blitt ett med meg, og det vil knekke min kunst. Jeg ønsker å beholde disse lidelser".

Forestillingen om at psykiatrisk behandling kan ødelegge kunstnerisk kreativitet, har vært utbredt ikke minst i kunstnerkretser. De få studiene som har vært gjort på dette feltet, tyder imidlertid på det motsatte. Flere undersøkelser viser også at en stor andel av kunstnere (30-40 %) har vært i behandling for psykiske lidelser.

Misbruk og avhengighet av alkohol og andre rusmidler forekommer hyppigere blant

forfattere, billedkunstnere og musikere enn i den generelle befolkning. Dette kan muligens være sekundært til den økte forekomsten av stemningslidelser, da disse lidelsene ofte opptrer samtidig. En stor amerikansk epidemiologisk undersøkelse fra 1988 viste for eksempel at hele 46 % av personer med bipolar lidelse i tillegg hadde diagnosen alkoholmisbruk eller -avhengighet.

Selv mord er også assosiert med stemningslidelser. De fleste undersøkelser som er publisert, viser at mellom 15 % og

"Hvorfor har alle de som er blitt fremstående i filosofi, politikk, poesi eller kunst, et melankolsk temperament, og enkelte av dem i en slik grad at de er rammet av sykdommer forårsaket av den sorte galle?"

Aristoteles, ca år 360 f. Kr.

20 % av pasienter med unipolare og bipolare lidelser tar sitt eget liv. Til sammenlikning kan nevnes at selvmordsraten i den generelle befolkning i USA har variert fra 1 % til 1,4 % fra 1910 til 1990. I studier av forfattere varierer forekomsten av selvmord fra 3,8 % til 18,9 %. Det høyeste tallet er funnet for poeter, mens prosaforfattere ser ut til å ha den laveste forekomsten. Denne er likevel over tre ganger høyere enn i den generelle befolkningen. I en undersøkelse av fremtredende personer fra ulike profesjoner (Ludwig 1992) ble det funnet selvmordsrater på 6 % og 9 % for henholdsvis billedkunstnere og musikere. Også i en nylig publisert undersøkelse (Stack 1996) basert på folkeregisterdata ble det funnet at kunstnere som gruppe (forfattere, musikere, komponister, skuespillere, regissører, malere, billedhuggere, brukskunstnere og dansere) hadde en over dobbelt så høy selvmordsrate som den man fant for den generelle befolkningen.

Det er behov for mer forskning på dette området. Særlig vil det være av interesse å finne ut om det er faktorer i kunstnernes spesielle arbeidssituasjon som er assosiert med den høye selvmordsraten, slik at man eventuelt kan bidra med forslag til forebyggende tiltak.

Kilder:

Jamison, K.R. *Touched with fire*. New York: The Free Press 1993.

Ludwig, A.M. *Creative achievement and psychopathology: comparison among professions*. Am Journal of Psychotherapy 1992; 46: 330-356.

Stack, S. *Gender and suicide risk among artists: a multivariate analysis*. Suicide and Life-Threatening Behavior 1996; 26: 374-379

Ted Reichborn-Kjennerud er ansatt som overlege ved Diakonhjemmets sykehus i Oslo, ved avd for psykiatrisk forskning og undervisning.